

Семестр 1 навчальна дисципліна «Інтелектуальна власність та інновації»
галузь знань 13 – «Механічна інженерія»
Спеціальність 132 «Матеріалознавство»
Підготував: к. т. н. Ярошенко Леонід Вікторович

ТЕМА 2. ПРОМИСЛОВА ВЛАСНІСТЬ

План

- 2.1 Об'єкти інтелектуальної власності;
- 2.2 Об'єкти винаходу та корисної моделі;
- 2.3 Умови надання правової охорони винаходу (корисній моделі);
- 2.4 Промисловий зразок.

2.1 Об'єкти інтелектуальної власності

До промислової власності належать результати науково-технічної діяльності. За Паризькою конвенцією про охорону промислової власності від 20 березня 1883 р. до якої приєдналась Україна, до об'єктів промислової власності належать винаходи, корисні моделі, промислові зразки, фабричні і товарні знаки, знаки обслуговування, фірмове найменування і вказівки про місце походження або найменування місця походження, а також запобігання недобросовісній конкуренції.

У цьому переліку не йдеться про раціоналізаторські пропозиції, секрети виробництва (ноу-хау), селекційні досягнення тощо. Проте в п.3 ст.1 цієї Конвенції уточнюється, що об'єктами промислової власності можуть бути усі продукти, як вироблені, так і природного походження.

Відповідно до чинного законодавства України про промислову власність до цієї групи об'єктів інтелектуальної власності належать:

- винаходи, корисні моделі;
- промислові зразки;
- нерозкрита інформація, в тому числі секрети виробництва (ноу-хау);
- селекційні досягнення;
- раціоналізаторські пропозиції;
- товарні знаки;
- знаки обслуговування;

- торгові назви і позначення;

Усі вони використовуються для припинення недобросовісної конкуренції.

Отже, промислову власність можна визначити як результати науково-технічної творчості, які можуть бути використані для потреб суспільства в будь-якій доцільній діяльності людей. Промислова власність – один із видів інтелектуальної власності, її складова частина.

Україна поставила собі за мету оновити суспільство, перебудувати господарський механізм і, врешті-решт, істотно поліпшити добробут народу. У розв'язанні цих завдань велике значення має використання потужного науково-технічного потенціалу країни, зокрема, такого невичерпного джерела, як технічна творчість, і вищого її рівня – винахідництва. Винахідництво – це одна з об'єктивно необхідних стадій у процесі перетворення науки на безпосередню продуктивну силу. Згідно Мадридської угоди про міжнародну реєстрацію знаків, до Договору про патентну кооперацію, Уряд України взяв на себе зобов'язання, що впливають із зазначених Конвенції, Угоди і Договору.

Якщо Міжнародним договором, в якому бере участь Україна, встановлено інші правила, ніж ті, що передбачені законодавством України про промислову власність, то застосовуються правила міжнародного договору.

Отже, на підставі наведеного можна визначити, що в об'єктивному розумінні право промислової власності - це сукупність правових норм, які регулюють суспільні відносини, що складаються у процесі створення, оформлення та використання результатів науково-технічної творчості.

У суб'єктивному значенні право промислової власності - це право, яким наділяється відповідно до законодавства автор будь-якого результату науково-технічної діяльності.

Отже, об'єктом права промислової власності може бути будь-який результат науково-технічної діяльності незалежно від того, чи відповідає цей результат встановленим вимогам. Наприклад, винахідник подав пропозицію до ДДІВ України. Пропозиція вирізняється високою ефективністю, але її новизна втрачена. Пропозиція ознакам винаходу не відповідає і тому таким не може бути визнана. Але, незважаючи на це, пропозиція не перестала бути об'єктом права власності її автора-винахідника.

Інша справа, що держава не зможе забезпечити надійну правову охорону цієї пропозиції. Вона може одержати захист лише як раціоналізаторська пропозиція.

2.2. Об'єкти винаходу та корисної моделі

Основними об'єктами промислової власності є:

- винаходи
- корисні моделі промислові зразки
- нерозкрита інформація, в. т.ч. секрети виробництва (ноу-хау)
- селекційні досягнення
- раціоналізаторські пропозиції
- товарні знаки
- знаки обслуговування
- торгові знаки і позначення (торгові марки)

Винахід (корисна модель) - це результат інтелектуальної діяльності людини в будь-якій сфері технології.

Об'єктом винаходу (корисної моделі) може бути:

• продукт (пристрій, речовина, штам мікроорганізму, культура клітин рослин і тварин тощо):

• процес (спосіб), а також нове застосування відомого продукту чи процесу.

Пристрій – це машини, механізми, прилади, деталі, вузли або сукупність взаємопов'язаних деталей та вузлів.

Речовина – це штучно створена сукупність взаємозв'язаних інгредієнтів, індивідуальні хімічні сполуки, об'єкти генетичної інженерії, композиції та продукти ядерного перетворення.

Штам – це спадково однорідні культури мікроорганізмів, що продукують корисні речовини або використовуються безпосередньо.

Спосіб – це процес виконання дій над матеріальним об'єктом (об'єктами) за допомогою матеріальних об'єктів.

Законом України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» визначено, що не визнаються винаходами (корисними моделями):

- сорти рослин і породи тварин:

- біологічні в своїй основі процеси відтворення рослин та тварин, що не відносяться до небіологічних та мікробіологічних процесів;
- топографії інтегральних мікросхем;
- результати художнього конструювання.

Винахід (корисна модель) може бути *секретний і службовий*.

Секретний винахід (секретна корисна модель) – це винахід (секретна корисна модель), що містить інформацію, віднесenu до державної таємниці.

Службовий винахід (корисна модель) – це винахід (корисна модель), створений працівником:

- по-перше, у зв'язку з виконанням службових обов'язків чи дорученням роботодавця за умови, що трудовим договором (контрактом) не передбачено інше;
- по-друге, з використанням досвіду, виробничих знань, секретів виробництва і обладнання роботодавця.

Службові обов'язки - зафіксовані в трудових договорах (контрактах), посадових інструкціях функціональні обов'язки працівника, що передбачають виконання робіт, які можуть привести до створення винаходу (корисної моделі).

Доручення роботодавця – видане працівникові у письмовій формі завдання, яке має безпосереднє відношення до специфіки діяльності підприємства або діяльності роботодавця і може привести до створення винаходу (корисної моделі);

Роботодавець – особа, яка найняла працівника за трудовим договором (контрактом).

Винахідник – людина, інтелектуальною, творчою діяльністю якої створено винахід (корисну модель).

Пріоритет, авторство і право власності на винахід охороняються державою і засвідчуються патентом (деклараційним патентом). Пріоритет, авторство і право власності на корисну модель засвідчуються деклараційним патентом.

Строк дії патенту України на винахід становить 20 років від дати подання заявки до центрального органу виконавчої влади з питань правової охорони інтелектуальної власності (Установи).

Строк дії деклараційного патенту на винахід становить 6 років від дати подання заявки до Установи.

Строк дії деклараційного патенту на корисну модель становить 10 років від дати подання заявки до Установи.

Строк дії патенту (деклараційного патенту) на секретний винахід і деклараційного патенту на секретну корисну модель дорівнює строку засекречування винаходу (корисної моделі), але не може бути довшим від визначеного законом строку дії охорони винаходу (корисної моделі).

Дія патенту (деклараційного патенту), виданого на спосіб одержання продукту поширюється і на продукт, безпосередньо одержаний цим способом.

Умови надання правової охорони винаходу (корисній моделі)

Згідно Закону України «Про охорону прав на винаходи» правова охорона дається винаходу (корисній моделі) за умов, якщо:

- не суперечить суспільним інтересам, принципам гуманності і моралі;
- відповідає умовам патентоздатності.

2.3. Умови надання правової охорони винаходу (корисній моделі)

Патентоздатність - це властивість, якої набуває об'єкт господарської діяльності (продукт або спосіб) у разі відповідності умовам надання правової охорони винаходу згідно з законом.

Умови патентоздатності винаходу:

1. новизна
2. винахідницький рівень
3. промислова придатність

Умови патентоздатності корисної моделі:

1. новизна
2. промислова придатність

Новизна

Винахід (корисна модель) визнається **новим**, якщо він **не є частиною рівня техніки**. Об'єкти, що є частиною рівня техніки, для визначення новизни винаходу повинні враховуватися лише окремо.

Рівень техніки включає всі відомості, які стали загальнодоступними у світі до дати подання заявки до Установи або, якщо заявлено пріоритет, до дати її пріоритету.

Такий рівень стосовно заявленої пропозиції визначається з всіма видами інформації, загальнодоступними в Україні та за кордоном, до дати пріоритету винаходу. Це означає, що до дати пріоритету заявки сутність цього або тотожного рішення не була розкрита ні в Україні, ні за кордоном для невизначеного кола осіб настільки, що стало можливим його використання, тобто законом встановлюється принцип світової новизни.

Бувають випадки, коли новатор самостійно знаходить вирішення певної задачі. Між тим, виявляється, що таку задачу вже вирішено, але відомості про це не дійшли до автора. Винахід повинен давати нове технічне рішення, невідоме сучасному рівню техніки. Тому не може бути визнана винаходом пропозиція, описана у вітчизняній чи зарубіжній літературі, або впроваджена у виробництво в Україні чи за її межами.

Не визнається винаходом пропозиція, на яку уже подано заявку або видано патент. Причому не має значення, де видано патент – в Україні чи за кордоном. Новизна пропозиції втрачається і тоді, коли відомості про її сутність розголошені іншим шляхом до її заявки і роблять можливим її використання третіми особами. Тому автор пропозиції, що може бути визнана винаходом, а також інші особи, які мають відношення до пропозиції, повинні уникати будь-якого розголошення змісту пропозиції до її заявки. Це має значення не лише для автора, аде й для держави. У разі розголошення суті пропозиції до її заявки, хоча б і самим автором, останній втрачає право на одержання правоохоронного документа, оскільки держава не може гарантувати охорону такої пропозиції. У цьому ж випадку втрачається можливість патентування пропозиції і за кордоном, і вона може бути використана іноземними особами без будь-якого дозволу та без виплати винагороди за її використання.

Проте з цього загального правила законом встановлено важливий виняток. Якщо сам винахідник чи особа, яка одержала інформацію про винахід від винахідника прямо чи опосередковано, розкривають цю інформацію, але не раніше 12 місяців до дати подання заявки до Установи, то таке розкриття інформації про винахід не впливає на визнання його патентоздатним. Тобто, новизна пропозиції не втрачається.

Винахідницький рівень

Винахід має винахідницький рівень, якщо для фахівця він не є очевидним - тобто його *сутність не впливає явно з рівня техніки*.

Тобто не виявлені рішення, які мають ознаки, що збігаються з відрізняючими ознаками заявленого винаходу, або якщо такі рішення виявлені, але не підтверджена відомість впливу відрізняючих ознак заявленого винаходу на технічний результат, вказаний заявником у заявці. Винахідницький рівень свідчить передусім про творчий характер пропозиції. Винахід - це винайдення, відшукання рішення, якого фахівець не знає. Це рішення істотно відрізняється від подібних відомих рішень (прототипів) такими ознаками чи перевагами, що роблять доцільним його використання. Винахідництво - це творчий пошук, створення нового пристрою, технології, матеріалу тощо. Тому не вважається винаходом запозичення відомого рішення, перенесення і використання позитивного досвіду, хоча ці заходи можуть бути дуже ефективними. У них немає творчого процесу самото винахідництва.

Проте одного творчого характеру для визнання за пропозицією винахідницького рівня ще не достатньо. Може мати місце творчість, а підстав для визнання її результатів винаходом не буде. Пропозиція має творчий характер, але не відповідає вимогам патентоздатності. Вона визнається такою, що має винахідницький рівень, якщо порівняно з рішеннями, відомими у науці й техніці на дату пріоритету, пропозиція характеризується новою якістю, перевагами, які позитивно відрізняють її від відомих рішень. Винахідницьким рівнем відзначаються, зокрема, пропозиції, які відкривають нові галузі техніки, нові напрями у суспільному виробництві, у медицині, сільському господарстві або створюють нові види цінних матеріалів, машин, виробів, ліків тощо. Винахідницьким рівнем відзначаються пропозиції, які істотно поліпшують умови і безпеку праці, а також саму продукцію, вироблену на основі пропозиції.

Промислова придатність

Винахід (корисна модель) визнається промислово придатним, якщо він може бути використаний у промисловості або в іншій сфері діяльності. Основне значення вимоги промислової придатності полягає в можливості реалізації рішення, що заявляється у вигляді конкретного матеріального засобу виробництва.

Виділяють два аспекти поняття «промислова придатність»:

а) пропозиція має бути придатною для відтворення, повторення і тиражування як у даний час, так і в майбутньому,

б) пропозиція повинна мати позитивний ефект.

Інколи надходять пропозиції, які за своїми параметрами відповідають вимогам патентоздатності. але вони і в сучасних умовах, наприклад, ще не можуть бути використані в суспільному виробництві - немає відповідного устаткування, матеріалів тощо.

Із закону випливає, що пропозиція може бути використана у будь-якій галузі практичної діяльності людини, суспільства, держави, не забороненій чинним законодавством. Це може бутті діяльність наукова і господарська, культурно-освітня і лікувальна тощо. Не обмежується використання винаходу формами власності і господарювання. Винахід (корисна модель) може бути використаний як державними, кооперативними, акціонерними, так й іншими підприємствами, організаціями та установами; може використовуватись для власних потреб, а також за кордоном шляхом продажу ліцензій тощо.

У законі наголошується й така ознака винаходу (корисної моделі), як технічна можливість його застосування на практиці, тобто пропозиція мат були придатною для відтворення, повторення і тиражування як у даний час. так і в майбутньому. Отже, винаходом (корисною моделлю) визнається і пропозиція, яка може були використана лише за умови появи технічної можливості у майбутньому.

Крім того, ця вимога передбачаю, ще одну якісну ознаку винаходу (корисної моделі) – його позитивний ефект. Явно некорисні пропозиції в принципі можуть бути винаходами (корисними моделями), але розумна людина їх просто не використовуватиме. Отже, здатність до промислового використання означає і корисність винаходу. Щоправда, це інколи буває важко визначити. У сучасних умовах пропозиція може бути визнана некорисною, а в майбутньому ця сама пропозиція може дати значний прибуток.

Корисність пропозиції може виявитись у найрізноманітніших формах і способах. Вона може давати певний економічний ефект, поліпшувати умови і безпеку праці, якість продукції, зменшувати витрати енергії і матеріали негативний вплив на навколишнє середовище тощо.

Патент - це юридично-технічний документ, який видається компетентним державним органом (Державним департаментом інтелектуальної власності) і яким

держава засвідчить виняткове право власника на створений ним об'єкт промислової власності.

Це юридичний документ, оскільки закріплює за власником патенту позначені законом права. Одночасно це технічний документ, оскільки дає технічний опис об'єкту.

Патенти, видані на один об'єкт в різних країнах, є незалежними. Патент завжди має територіальний характер, тобто видається і діє в рамках національного законодавства. Патент дає його власнику виняткове право на використання об'єкту на власний розсуд.

У Україні права, підтверджені патентом, діють від дати публікації відомостей про його видачу.

Терміни дії патентів:

1) *на винахід* - 20 років від дати подачі заявки

2) *на корисну модель* - 6 років віддати подачі заявки

3) *на промисловий зразок* - 10 років від дати подачі заявки

4) *на сорти рослин* - 20 років (для винограду і плодових культур – 30 років) і може бути продовжений, але не більше, ніж на 10 років

2.4. Промисловий зразок

Промисловий зразок - це нове конструктивне вирішення виробу, яке визначає його зовнішній вигляд та додатне дія відтворення промисловим способом, тобто це результат творчої діяльності людини у галузі художньої конструювання.

Суспільні відносини, що складаються у процесі створення і використання промислового зразка, регулюються Законом України «Про охорону прав на промислові зразки» від 15 грудня 1993 р. Відповідно до цього Закону *об'єктом промислового зразка може бути форма, малюнок чи розфарбування або їх поєднання, що визначають зовнішній вигляд промислового виробу і призначені для задоволення естетичних та ергономічних потреб.*

Правова охорона надається промислового зразку, що не суперечить суспільним інтересам, принципам гуманності і моралі та відповідає умовам патентоздатності.

Промисловий зразок відповідає умовам патентоздатності, якщо він **новий і промислово придатний**.

Промисловий зразок визнається **новим**, якщо сукупність його суттєвих ознак не стала загальнодоступною у світі до подання заявки до Установи. Промисловий зразок визнається **промислово придатним**, якщо його може бути використано в промисловості або в будь-якій іншій галузі діяльності.

Право власності на промисловий зразок засвідчується патентом.

Строк дії патенту на промисловий зразок становить 15 років від дати подання заявки до Установи і продовжується Установою за клопотанням власника патенту, але не більше як на п'ять років.

Обсяг правової охорони, що надається, визначається сукупністю суттєвих ознак промислового зразка, зображених на фотографіях виробу.

Відповідно до закону про промислові зразки його дія не поширюється на:

- об'єкти архітектури (крім малих архітектурних форм), промислові, гідротехнічні та інші стаціонарні споруди;
- друковану продукцію;
- об'єкти нестійкої форми з рідких, газоподібних, сипких або подібних їм речовин тощо.

КОНТРОЛЬНІ ЗАПИТАННЯ

1. Що таке винахід?
2. Чим корисна модель відрізняється від винаходу?
3. Що може бути об'єктом винаходу?
4. Які об'єкти в Україні не визнаються винаходами?
5. Які об'єкти не можуть одержати правову охорону?
6. Що таке патентоздатність?
7. Перерахуйте умови патентоздатності винаходу та корисної моделі.

Література:

1. Дергачова В.В., Пермінова С.О. Інтелектуальна власність: навчальний посібник / В. В. Дергачова, С. О. Пермінова; за ред. О. А. Гавриша К.: НТУУ «КПІ», 2015. 416 с.: 23 іл.

2. Наукова діяльність, Патентознавство. Інтелектуальна власність : підручник /Укладачі: Г.О. Оборський, І.М. Чістякова, Д.Д. Татакі, О.С. Білоусов, І.К. Кривдіна, В.П. Кубко, С.Х. Яворський. К : Каравела, 2016. 232 с.

3. Ходаківський Є. І. Інтелектуальна власність: економіко-правові аспекти [текст] Підручник: 3-тє вид., перероб. та доп./ Є. І. Ходаківський, В. П. Якобчук, І. Л.Литвинчук. К.: «Центр учбової літератури», 2017. 504 с.